

DOI: <https://doi.org/10.15407/branta2019.22.110>

УДК 598.2(477.41)

НОВІ ДАНІ ПРО РІДКІСНИХ ПТАХІВ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО РАЙОНУ (КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ)

М. В. Причена

Інститут гідробіології НАН України

e-mail: Prichera1987@ukr.net

Ключові слова: рідкісні птахи, гніздування, міграція, ландшафти, Білоцерківський район.

New data on rare birds of Belotserkovsky district (Kiev region). – M. V. Prychepa. Institute of hydrobiology National Academy of Sciences of Ukraine.

The paper presents the results of researches for the period from 2000 to 2018, which were conducted on the territory of Belotserkovsky district, in particular, in forests of various types, meadows, fields, marshes, reservoirs, river valleys and settlements. Special attention was paid to

rare species that are listed in the Red Data Book of Ukraine, in particular, 2 nesting, 5 potentially nesting and 17 migratory species were identified. Most species occur during migrations. It is established that the valley of the river Ros between the villages of Shkarovka and Klochka is characterized by the great species richness. This underlines the availability of favorable feeding grounds and suitable biotopes for stopovers of rare species during migration. 14 species have been registered here. For the first time, the species composition of rare birds has been determined for this region.

Key words: rare birds, nesting, migration, landscapes, Belotserkovsky district

Новые данные о редких птицах Белоцерковского района (Киевская область). – Н. В. Причепа. Институт гидробиологии НАН Украины.

В работе представлены результаты исследований за период с 2000 по 2018 гг., которые проводились на территории Белоцерковского района, в частности в лесах различного типа, лугах, полях, болотах, водоемах, речных долинах и населенных пунктах. Особое внимание было уделено редким видам, которые занесены в Красную книгу Украины, в частности выявлено 2 гнездовых, 5 потенциально гнездовых и 17 мигрирующих видов. Большинство видов встречается во время миграций. Установлено, что наибольшим видовым богатством характеризуется долина р. Рось между с. Шкаровка и Клочки. Это свидетельствует о благоприятных кормовых угодьях и пригодных биотопах для останковки во время миграций редких видов. Именно здесь было зарегистрировано 14 видов. Впервые для данного региона определен видовой состав редких птиц.

Ключевые слова: редкие птицы, гнездование, миграция, ландшафты, Белоцерковский район.

Інтенсифікація сільського господарства, розширення інфраструктури міста, сприяють трансформації природних ландшафтів, зокрема через вирубування заплавлених лісів, розорення лук та меліорацію болотних угідь. Це неминує призводить до зміни типових біотопів, що відображається на чисельності та розповсюдженні птахів, змінюючи загальну картину біорізноманіття. За цих умов постає питання вивчення видового складу і чисельності та характеру розповсюдження видів, що занесені до Червоної книги України і потребують особливої уваги та охорони. Відомо, що наявність рідкісних птахів на певних територіях є своєрідним індикатором стану екосистеми. Це неабияк важливо в умовах порушення природного середовища існування та шляхів міграції птахів, зокрема рідкісних. На сьогодні до Червоної книги України внесено 87 видів птахів (Червона книга України, 2009). Територія Білоцерківського району як центральна частина Київської області має важливе значення з точки зору міграції багатьох видів птахів, серед яких і рідкісні. Наявність лук, боліт, рибних господарств, річок малого та середнього розмірів, лісів різного типу сприяє зупинці під час міграцій та розселенню з інших регіонів птахів. На сьогодні практично відсутній список птахів зазначеного регіону. Моніторинг біорізноманіття, зокрема й птахів у країні набуває поширення. Виявити території, на яких ще збереглися рідкісні види птахів та підкреслити їх значення для розбудови мережі зелених коридорів і природних територій стало нагально необхідним (Яценко, Лопарев, 2012). Це дозволяє накопичувати та аналізувати інформацію. У зазначеній публікації зроблено спробу узагальнення даних про чисельність та характер розповсюдження рідкісних птахів у межах Білоцерківського району Київської області.

Тому метою роботи було проаналізувати видовий склад птахів, занесених до Червоної книги України, що реєструвались на території Білоцерківського району.

Матеріали і методики

Матеріал для даної публікації було зібрано за період з 2000 по 2018 рр. Дослідження проводили в гніздовий період (весна, літо), період міграцій (березень, вересень, жовтень) та зимовий (грудень-січень). Об'єктами дослідження були рідкісні

Рис. 1. Картосхема районів дослідження: 1 – заплава р. Роставиця, 2 – заплава р. Рось в околицях сіл Городище і Пилипча, 3 – заплава р. Кам'янка в околицях с. Фурси, 4 – заплава р. Рось в околицях с. Фесюри, 5 – заплава р. Поправка між селами Одноріг та Поправка, 6 – заплава р. Насташка, 7 – заплава р. Рось в околицях сіл Коженики і Томилівка, 8 – заплава р. Рось в околицях с. Шкарівка, 9 – заплава р. Рось, урочище Голендерні, 10 – дендропарк Олександрія, 11 – заплава р. Рось в околицях с. Глибичка, 12 – Білоцерківські риборозплідні ставки, 13 – риборозплідні ставки в околицях села Піщана.

Fig. 1. Map of research areas: 1 – the floodplain of the Rostavitsa River, 2 – the floodplain of the Ros River in the vicinity of the villages of Gorodysche and Pilipcha, 3 – the floodplain of the Kamianka River in the vicinity of the village Fursi, 4 – the floodplain of the Ros River in the vicinity of the village of Fesury, 5 – the floodplain of the Popravka River between the villages of Odnorig and Popravka, 6 – the floodplain of the Nastashka River, 7 – the floodplain of the Ros River near the villages of Kozheninka and Tomilivka, 8 – the floodplain of the Ros River near the village of Shkarivka, 9 – the floodplain of the Ros River, the Holenderni tract, 10 – dendropark Oleksandriya, 11 – the floodplain of the Ros River near the village of Glibychka, 12 – Bila Tserkva fish ponds, 13 – fish ponds in the vicinity of the village of Pishchana.

види орнітофауни Білоцерківського району. Для дослідження даних об'єктів нами використовувались загальноприйняті в орнітології методи: маршрутний метод обліку, точковий метод обліку.

Спостереження проводили у місцях скупчень та потенційного гніздування рідкісних птахів (ліси, долини річок, луки, озера та ставки). Переміщення між досліджуваними ділянками здійснювались за допомогою автомобіля або пішки. Птахів визначали за книгою “Птахи фауни України” (Фесенко, Бокотей, 2002). Українські назви птахів наведені згідно з “Анотованим списком українських наукових назв птахів фауни України...” (Фесенко, Бокотей, 2007). Перелік видів надано за ландшафтним принципом.

Результати та обговорення

За роки спостережень було зареєстровано в межах Білоцерківського району 24 види, занесених до Червоної книги України. З них 2 гніздові, 5 потенційно гніздові, решта трапляються під час сезонних міграцій, зимівлі. Враховуючи, що на сьогодні територія у значній частині є аграрним районом, тут зосереджена велика кількість полів. Це також свідчить про інтенсифікації сільського господарства.

Чорний шуліка (*Milvus migrans*) – вид, що зустрічається під час сезонних міграцій вздовж річок. Вперше гніздування чорного шуліки було зареєстровано у 2015 р. в околицях с. Шкарівка, Саме тут на заболоченій ділянці Томилівського лісу було знайдено гніздо на вільсі (*Alnus glutinosa*). У 2016 р. було виявлено наступну територіальну пару ввєрх за течією вище дендропарку Олександрія. Варто також зазначити, що у 2010 році цей вид нами було виявлено у долині р. Роставиця, на водосховищі в околицях с. Трушки. Випадки реєстрації цього птаха у гніздовий сезон відомі також із літературних джерел, зокрема в околицях с. Шкарівка, Коженики (Білоцерківський район), а також в межах сіл Сквирського району (с. Безугляки та Великополовецьке) (Костюшин и др., 2015). Це свідчить на користь існування гніздового угруповання зазначеного виду в долинах річок Кам'янка та Рось. Крім того 15.05.2017 р. полюючого птаха реєстрували у долині р. Красна в околицях с. Блощинці (Білоцерківський р-н). За даними В. А. Костюшина та ін. (2015) оцінка сучасної чисельності шуліки чорного складає в Київській області 50-70 пар.

Малий підорлик (*Aquila pomarina*) – вид, що з різною інтенсивністю мігрує над окремими територіями Білоцерківського району. Пару цих хижаків спостерігали над Томилівським лісом 5.05.2011 р. Відомі випадки реєстрації цього хижака 19.05.2012 р. в околицях с. Великополовецьке Сквирського району (Костюшин, Домашевский, 2017).

Орел-карлик (*Hieraaetus pennatus*) темної морфи спостерігався 23.05.2017 р. у долині р. Рось над заболоченими луками в околицях м. Біла Церква в межах Томилівського лісу. В південному Поліссі проходить північна межа гніздового ареалу цього орла (Зубаровський, 1977). Мігруючих особин цього виду реєстрували неодноразово разом з іншими хижакими в осінній період з 2011 до 2017 рр. вздовж р. Рось.

Лунь луговий (*Circus pугargus*) був зареєстрований 7.05.2018 р. в околицях с. Коженики. Слід зазначити з минулих досліджень (Костюшин, Домашевский, 2013) про відсутність цього виду в нижній течії р. Рось в межах Київської області, що мабуть пов'язано з її особливостями. На відміну від заплави річок Ірпінь, Здвиж, Тетерів (Домашевский и др., 2009; Домашевский и др., 2012) заплава р. Рось більш суха і вузька, що зумовлено горбистим рельєфом місцевості. 18.05.2009 р. полюючих самку та

самця було зареєстровано у долині р. Насташка в околицях с. Потіївка. Самця луня спостерігали в долині р. Красна в околицях с. Тарасівка 24.04.2017 р. Крім того полюючих самців реєстрували неодноразово над полями в околицях м. Біла Церква неподалік від заболочених лук у 2001-2003 рр. та на території Білоцерківського рибгоспу - в квітні-травні 2018 р. Зазначені реєстрації в долині р. Насташка та на полях можуть свідчити про можливе гніздування луня лугового на зазначеній території.

Лунь польовий (*Circus cyaneus*) щороку (з III-ї декади березня до II і III-ї декади жовтня) реєструється у межах Білоцерківського району. У окремі роки трапляються випадки зимівлі. Так, зокрема, зареєстровано самця в долині р. Протока (м. Біла Церква) і самку в долині р. Рось (околиці с. Клочки). У найбільшій кількості цей вид реєструється у долині р. Рось та на територіях рибних господарств.

Не вирішеним є статус перебування у межах Білоцерківського району канюка степового (*Buteo rufinus*). Одну особину спостерігали 27.07.2016 р. в околицях с. Коженіки. В останнє десятиріччя вид почав активно розселятись і розширювати свій ареал, зокрема й на північ (Домашевский и др., 2005). Загалом канюк степовий регулярно трапляється під час міграцій долинами річок (Кам'янка, Поправка, Рось) і балками. Відомий випадок реєстрації хижака у зимовий період, зокрема 1 особину цього виду зареєстровано 19.01.2009 р. в дендропарку Олександрія.

Скопа (*Pandion haliaetus*) – регулярно мігруючий вид, що зустрічається в заплавах річок (Красна, Рось, Роставиця), на ставках рибних господарств (Олександрія, Піщана, Біла Церква). Вид за період спостережень реєстрували з III-ї декади серпня до III-ї декади вересня.

Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*) – вид, що регулярно зустрічається під час міграцій на водоймах різного типу, в основному це водойми зі значним скупченням водоплавних птахів та риби. Зазначений вид реєструвався у періоди з вересня до I-ї та II-ї декади березня, в основному це територія Білоцерківського рибгоспу або долина р. Рось в межах водосховищ.

Змієїд (*Circaetus gallicus*) – вид, що зустрічається під час міграцій на заболочених луках та просіках соснових лісів, де він полює. За останні 2-3 роки частішали зустрічі з цим видом в межах Білоцерківського району. Можливо це вказує на зміну чисельності зазначеного виду. Також варто зазначити реєстрацію цього виду у гніздовий період, зокрема 9.05.2018 р. в долині р. Рось в околицях с. Шкарівка. Можна припустити, що це був холостий птах. Оскільки відомих гніздових поселень зазначеного виду неподалік невідомо.

Балабан (*Falco cherrug*) є рідкісним пролітним видом. Його було зареєстровано одного разу, зокрема 11.09.2011 р. в долині р. Рось в околицях с. Шкарівка.

Сапсан (*Falco peregrinus*) – рідкісний вид. Зазначений вид реєструвався декілька разів, зокрема у межах міста Біла Церква на високоповерхівках (в осінньо-зимовий період). Нині відмічається зростання частоти зустрічей сапсана в Києві та Київській області (Домашевский, 2016).

Сова болотяна (*Asio flammeus*) реєструвалась 10.04.2011 р. на луках в околицях с. Шкарівка в долині р. Рось. У подальшому сову спостерігали 18.07.2016 р. в околицях с. Томилівка. Це свідчить на користь перебування холостих особин цього виду у заплаві річки Рось.

Зелений дятел (*Picus viridis*) реєструвався у гніздовий сезон у долині р. Рось в околицях с. Коженіки 12.04.2014 р., 28.06.2018 р. та 4.07.2018 р. 4 особини цих птахів було зареєстровано в дендропарку Олександрія. Вид також неодноразово спостерігався

в осінній період в середній течії р. Рось неподалік дендропарку Олександрія. Судячи з літературних даних (Митяй, 1984), зелений дятел не гніздиться і не зустрічається на прольоті в лісостеповій зоні. Вид зустрічається лише у Західній Україні та Поліссі. Загалом останніми роками вид регулярно реєструється в осінній період, зокрема в районі дендропарку Олександрії. Зазначені факти можуть свідчити на користь існування гніздового угруповання цього виду в межах Білоцерківського району, оскільки тут наявні типові для гніздування біотопи – стиглі листяні ліси в долині р. Рось.

Голуб-синяк (*Columba oenas*) – вид, що неодноразово реєструвався під час міграцій на луках та полях. 24.06.2015 р. пару цих голубів зафіксовано в дендропарку Олександрія, що може свідчити про можливе гніздування цього виду на схилівах дібрових вздовж р. Рось.

Неабиякий інтерес становлять гідрофільні птахи. Їхній появі сприяє наявність густої мережі заболочених територій, а також риборозплідних ставків. Так в окремі роки з різною чисельністю спостерігалися чернь білоока (*Aythya nyroca*), чернь червонодзьоба (*Netta rufina*), нерозень (*Anas strepera*), гоголь (*Bucephala clangula*), баранець великий (*Gallinago media*), кульон великий (*Numenius arquata*), крячок малий (*Sterna albifrons*). Більшість із них зустрічаються на території ставків Білоцерківського рибгоспу у період проведення меліоративних робіт на ставках. Гоголь також трапляється в долині р. Рось та р. Роставиця у весняний та осінній періоди, поодиноці або групами з декількох десятків особин. Чернь червонодзьоба була достовірно зареєстрована лише на одному із ставків дендропарку Олександрія 19.02.2011 р. Можливо це був випадковий мігрант з південних ареалів. Чернь червонодзьоба неодноразово реєструвалась у межах Києва (2018 р.), а також 6.09.2014 р. самку спостерігали у зграї лисок (*Fulica atra*) на риборозплідних ставках на р. Супій біля м. Яготин (В. Казанник, усн. повід.; Мороз та ін., 2015). Баранець великий в останні роки не реєструвався в межах досліджуваних територій, що пояснюється інтенсифікацією сільського господарства у заплаві річок Білоцерківського району.

Сірий сорокопуд (*Lanius excubitor*) – регулярно зимуючий вид заболочених і сухих лук на більшій території Білоцерківського району. Реєстрації птаха відбуваються з II-ї декади вересня до I-II-ї декади березня. У 2010 р. було зареєстровано випадок гніздування сірого сорокопуда в долині р. Рось в околицях с. Шкарівка. Самець годував 3-х молодих пташенят. У наступні роки вид на гніздуванні на цій території виявлений не був. Це може свідчити про локальне гніздування зазначеного виду. Сірий сорокопуд в Україні гніздиться в основному в північних та західних областях (Полуда і др., 2007). Хоча вид занесений до Червоної книги як рідкісний (Червона книга України, 2009), протягом останніх десятиріч відбувається його розселення. На це також вказують дослідження В. М. Грищенко, С. Д. Яблонівської-Грищенко (2017), що виявили гніздування зазначеного виду на Черкащині.

Сірий журавель (*Grus grus*) – вид, що регулярно реєструється в річкових долинах під час весняних та осінніх міграцій. Неабияку цінність становлять для існування зазначеного виду заболочені ділянки лук та захаращених вільхових боліт, де журавлі зупиняються під час міграцій для годівлі. Такими районами є окремі ділянки Томилівського лісу.

Лелека чорний (*Ciconia nigra*) – вид, що у незначній кількості мігрує територією Білоцерківського району. Варто зазначити реєстрацію цього виду 24.04.2016 р. та 8.05.2016 р. на території Томилівського лісу. Наступного року птах реєструвався 22.04.2017 р., 15.05.2017 р. на заболочених територіях вздовж Томилівського лісу та

р. Рось, зокрема неподалік м. Біла Церква, с. Шкарівка та с. Клочки. Крім того, його було зафіксовано 10.05.2017 р. та 15.05.2017 р. в дендропарку Олександрія, де він годувався на ставках. Лелеку чорного неодноразово реєстрували в долині р. Рось у 2018 р. у період 28.04 - 10.06. Враховуючи наявність сприятливих біотопів, можна припустити його ймовірне гніздування. На користь цього може свідчити знайдене у 2006 р. гніздо на липі, що за конструкційними особливостями нагадувало гніздо цього виду.

Висновки

Вперше проведено детальний опис та аналіз розповсюдження та гніздування рідкісних видів у центральній частині Київської області, зокрема, Білоцерківському районі.

Результати багаторічних досліджень рідкісних птахів Білоцерківського району показали наявність 24 видів, зокрема, 2 гніздових, 5 потенційно гніздових, 17 – мігруючих.

Аналіз якісного та кількісного складу рідкісних видів птахів дає можливість розробити концептуальні підходи щодо їх охорони. Передусім це стосується збереження ландшафтів у місцях найбільшої концентрації та потенційного гніздування птахів.

Література

- Грищенко В. М., Яблоновська-Грищенко Є. Д. Гніздування сірого сорокопуда (*Lanius excubitor*) на Канівщині // Беркут. – 2017. – Т26 (1). – С. 60-61.
- Домашевский С. В. О сапсане *Falco peregrinus* в Киевской области // Русский орнитологический журнал. – 2016. – Т. 25, вып.1386. – С. 5111-5113.
- Домашевский С. В., Костюшин В. А., Письменный К. А. Видовой состав и численность хищных птиц долины р. Здвиж (Житомирская и Киевская области) // Бранта: сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2012. – №15. – С. 148-156.
- Домашевский С. В., Костюшин В. А., Письменный К. А. Видовой состав, численность и распределение хищных птиц поймы р. Ирпень (Житомирская и Киевская области) // Бранта: сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2009. – №12. – С.157-160.
- Домашевский С. В., Письменный К. А., Костюшин В. А. О гнездовании курганника в Украинском Полесье // Беркут. – 2005. – Т 14 (1). – С. 138-139.
- Зубаровский В. М. Фауна України. Хижі птахи. – 1977. – Т. 5, вип. 2. – 330 с.
- Костюшин В. О., Домашевский С. В. Гнездовая численность лугового луны *Circus pygarcus* в Киевской области // Беркут. – 2013. – Т 22 (2). – С. 105-106.
- Костюшин В. О., Домашевский С. В., Грищенко В. Н. Материалы по распространению черного коршуна *Milvus migrans* в Киевской области в гнездовый период // Беркут. – 2015. – 24. (1). – С. 42-46.
- Костюшин В. О., Домашевский С. В. Численность малого подорлика (*Aquila pomarina*) в Киевской области в гнездовый сезон // Бранта: сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2017. – №20. – С. 7-16.

- Митяй И. С. Дятлы лесостепи бассейна Днестра // Вестник зоологии. – 1984. – №1. – С. 38-41.
- Мороз В. О., Казанник В. В., Домашевський С. В., Vijlmakers P., Сімон А. О. Нові дані по рідкісних та маловивчених видах птахів Київської області // Беркут. – 2015. – 24 (2). – С. 87-92
- Полуда А. М., Гаврись Г. Г., Давиденко И. В. Распространение и численность серого сорокопута, *Lanius excubitor* (Aves, Passeriformes) в Украине. – Вестник зоологии. – 2007. – Т 41 (4). – С.369-375.
- Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Птахи фауни України: польовий визначник. – К.: Українське тов-во охорони птахів, 2002. – 416 с.
- Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Анотований список українських наукових назв птахів фауни України. – Київ-Львів, 2007. – 111 с.
- Червона книга України, 2009. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова. – К.: Глобалконсалтинг. – 428 с.
- Яценко В., Лопарев С. Обліки малочисельних та зникаючих птахів околиць Києва і охорона їх біотопів // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2012. – Вип. 60. – С. 7-10.

References

- Akimov, I. A. (Ed.). (2009). *The Red Data Book of Ukraine*. Kyiv: Hlobalkonsaltingh [in Ukrainian].
- Gryshchenko, V. M., & Yablonovska-Gryshchenko, Ye. D. (2017). Nesting of Gray Shrike (*Lanius excubitor*) in Kanivshchyna. *Berkut*, 26(1), 60-61 [in Ukrainian].
- Domashevskiy, S. V. (2016). On Peregrine *Falco peregrinus* in Kiev Region. *Russian Ornithological Journal*, 25 (1386), 5111-5113 [in Russian].
- Domashevsky, S. V., Kostyushin, V. A., & Pismenny, K. A. (2012). Species composition and number of birds of prey in Zdvizh River Valley (Zhitomir and Kiev regions). *Branta: Transactions of the Azov-Black Sea Ornithological Station*, 15, 148-156 [in Russian].
- Domashevsky, S. V., Kostyushin, V. A., & Pismenny, K. A. (2009). Species composition, number and distribution of birds of prey of the Irpen River (Zhitomir and Kiev regions). *Branta: Transactions of the Azov-Black Sea Ornithological Station*, 12, 157-160 [in Russian].
- Domashevsky, S. V., Pismenny, K. A., & Kostyushin, V. A. (2005). On the nesting of Long-legged Buzzard at the Ukrainian Polesye. *Berkut*, 14 (1), 138-139 [in Russian].
- Kostiushyn, V. A., & Domashevsky, S.V. (2013). Nesting of Montagus Harrier (*Circus pygargus*) in Kiev Region. *Berkut*, 22(2), 105-106 [in Russian].
- Kostiushyn, V. A., Domashevsky, S. V., & Gryshchenko, V. M. (2015). Materials on the distribution of Black Kite *Milvus migrans* in Kiev Region during the breeding season. *Berkut*, 24 (1), 42-46 [in Russian].
- Kostiushyn, V. A., & Domashevsky, S. V. (2017). The number of Lesser Spotted Eagle (*Aquila pomarina*) in Kyiv Region during the breeding season. *Branta: Transactions of the Azov-Black Sea Ornithological Station*, 20, 7-16 [in Ukrainian].
- Mityay, I. S. (1984). Woodpeckers in the forest steppe of the Dnieper basin. *Vestnik Zoologii*, 1, 38-41 [in Russian].

- Moroz, V. O., Kazannik, V. V., Domashevskiy, S. V., Bijlmakers, P., & Simon, A. O. (2015). New data on rare and under-studied species of birds in Kiev Region. *Berkut*, 24 (2), 87-92 [in Ukrainian].
- Fesenko, G. V., & Bokotey, A. A. (2007). *Annotated list of Ukrainian scientific bird names of Ukrainian fauna*. Kyiv-Lviv [in Ukrainian].
- Fesenko, G. V., & Bokotey, A. A. (2002). *Birds of fauna of Ukraine: field determinant Ukrainian Society for the Protection of Birds*. Kyiv [in Ukrainian].
- Poluda, A. M., Gavris, G. G., & Davidenko, I. V. (2007). Distribution and abundance of Gray Shrike *Lanius excubitor* (Aves, Passeriformes) in Ukraine. *Vestnik Zoologii*, 41 (4), 369-375 [in Russian].
- Yatsenko, V., & Loparev, S. (2012). The counts of rare and endangered birds in the outskirts of Kiev and protection of their biotopes. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 60, 7-10 [in Ukrainian].
- Zubarovsky, V. M. (1977). Birds of prey. *Fauna of Ukraine*, 5(2) [in Ukrainian].

Рукопись поступила в РИСО 11.03.2019